

แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

THE GUIDELINES FOR CREATING THE SOCIAL COLLABORATION NETWORK (PARTNERSHIP) TOWARDS SUSTAINABLE AGRONOMY FOR BALANCING DEVELOPMENT GOALS

อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง^{1*} พระพรหมตากยวงศ์วิสุทธิ² เกื้อ วงศ์บุญสิน³ พจมาน เกียรติธรร³

Arethit Posrithong^{1*} Venerable Phra Shakyavongsvissuddhi² Kua Wongboonsin³
Pojjamarn Kiattitorn³

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

² มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก (ม.พ.ล.), ประเทศไทย

³ นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย

¹ Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

² The World Buddhist University (WBU), Thailand

³ Independent Scholar, Thailand

* Corresponding author e-mail: arethit@g.swu.ac.th

Received: 21/01/2025 | Revised: 29/03/2025 | Accepted: 25/07/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอารยเกษตรอย่างสมดุล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน 4 ชุมชนเป้าหมายจำนวน 24 ราย และการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ราย โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ผลการศึกษาพบองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) เครือข่ายกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สมาชิกมีความเข้าใจและมุ่งขับเคลื่อนร่วมกันอย่างมีทิศทาง ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนและสร้างฉันทามติ 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก (Member Participation) เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งในการนำเสนอแนวคิด ร่วมวางแผน และดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจและความเป็นเจ้าของ 3) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interactive

วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2568

Srinakharinwirot Academic Journal of Education Vol. 26 No.1 January – June 2025

Page | 263

Exchange) จัดให้มีกลไกการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของสมาชิก รวมถึงการจัดพื้นที่กลางเพื่อการสื่อสารและแลกเปลี่ยน 4) การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Management) จัดโครงสร้างคณะกรรมการและฝ่ายงานอย่างเป็นระบบ ยึดหลักการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก และ 5) การถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรม (Knowledge and Innovation Transfer) สนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่น ผ่านครอบครัว เครือญาติ และปราชญ์ชาวบ้าน โดยมุ่งอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม อารยเกษตร การพัฒนาอย่างสมดุล

Abstract

This research aims to analyze the components and processes of social collaborative networking (Arya Civic) towards balanced agricultural development. Employing a qualitative research methodology, data was collected through in-depth interviews with 24 stakeholders across four target communities and focus group discussions with 10 expert informants, utilizing purposive sampling techniques. The study identified five critical components of social collaborative networking: 1) Shared Vision: The network establishes clear objectives, with members comprehensively understanding and collectively driving strategic directions through collaborative dialogue and consensus-building processes. 2) Member Participation: Providing comprehensive opportunities for members to fully engage, including idea generation, collaborative planning, and community development activities, thus fostering motivation and organizational ownership. 3) Interactive Exchange: Implementing systematic village committee meetings to regularly gather member perspectives and needs, while creating neutral platforms for communication and knowledge exchange. 4) Network Management: Developing systematic organizational structures with clear committee roles, emphasizing participatory principles, transparency, and effective internal and external network connections. and 5) Knowledge and Innovation Transfer: Supporting intergenerational knowledge transmission through family networks, relatives, and local wisdom bearers, focusing on cultural preservation, local intellectual heritage conservation, and promoting sustainable youth engagement.

Keywords: Social collaboration networking, Sustainable Agronomy, Balanced development

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) มุ่งเน้นการขับเคลื่อนประเทศให้เติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีความสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) แนวทางสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 คือ “การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม” ผ่านการพัฒนาบนฐานเศรษฐกิจ BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ในบริบทของภาคเกษตร แนวคิด “อารยเกษตร” (Sustainable Agronomy) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรมให้สมดุลและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการผสมผสานองค์ความรู้สมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และสร้างความร่วมมือทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวม (พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์, 2565)

การพัฒนาประเทศไทยในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมบูรณ์และยั่งยืน แนวคิด “อารย 5 ด้าน” จึงเป็นกรอบแนวทางที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติของชีวิตมนุษย์และสังคม โดยสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติในระดับสากล โดยพระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมมสากิโย) ได้ทำการแบ่งออกเป็น 5 ด้าน พร้อมได้ให้นิยามความหมายไว้ ดังนี้

อารยชน (People) หมายถึง การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และพัฒนาศักยภาพของประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ให้มีใครถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง แนวทางนี้สอดคล้องกับ เป้าหมาย SDG 1 การขจัดความยากจน, SDG 2 การขจัดความหิวโหย, SDG 3 การส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี, SDG 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ และ SDG 5 การสร้างความเท่าเทียมทางเพศ การพัฒนาในมิตินี้จึงมุ่งเน้นให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐาน การศึกษา และสุขภาพ

อารยภูมิ (Planet) มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดและมีความรับผิดชอบ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความสมดุลในระบบนิเวศ การพัฒนาในมิตินี้เกี่ยวข้องกับ SDG 6 การเข้าถึงน้ำสะอาดและสุขาภิบาล, SDG 12 การผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน, SDG 13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, SDG 14 การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และ SDG 15 การปกป้องระบบนิเวศบนบก การดำเนินนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้กับคนรุ่นต่อไป

อารยพัฒนา (Prosperity) หมายถึง การพัฒนาเศรษฐกิจที่สมดุล ควบคู่ไปกับความเจริญทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงแต่การเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องเป็นการพัฒนาที่ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียม แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับ SDG 7 พลังงานสะอาดและเข้าถึงได้, SDG 8 งานที่มีคุณค่าและเศรษฐกิจที่เติบโต, SDG 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน, SDG 10 การลดความเหลื่อมล้ำ และ SDG 11 การพัฒนาเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน การสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งต้องดำเนินไปควบคู่กับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

อารยสุข (Peace) เป็นการพัฒนาที่เน้นความสงบสุขภายในจิตใจและสังคม โดยมุ่งเน้นการสร้างสังคมที่เป็นธรรม ปลอดภัย และมีสถาบันที่เข้มแข็ง เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ SDG 16 การส่งเสริมสันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง ความสงบสุขของสังคมจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความเป็นธรรม และประชาชนมีโอกาสที่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิพื้นฐาน

อารยกิจ (Partnership) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ความร่วมมือในระดับท้องถิ่น และระดับสากลเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ SDG 17 การสร้างหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา การร่วมมือกันในลักษณะนี้ต้องเป็นมากกว่าการทำงานร่วมกัน แต่ต้องอาศัยความไว้วางใจ ความเข้าใจ และเป้าหมายที่สอดคล้องกัน

โดยแนวคิดอารย 5 ด้านนี้เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับล่าสุดที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การพัฒนาในแนวทางนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ แต่ยังเป็นแนวทางที่นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ มั่นคง และมีความเจริญก้าวหน้าในทุกมิติอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาอย่างรอบด้านก็จะพบว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ทั้ง 17 ประการขององค์การสหประชาชาติสามารถบรรลุผลได้อย่างสมบูรณ์ จะต้องผ่านความร่วมมือของสังคม ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับหลัก “อารยกิจ” (Partnership) ที่มุ่งสร้างความร่วมมือในระดับสากล เพื่อให้เกิดความเจริญ (Civilization) และการพัฒนาที่สมดุล โดยอารยกิจถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วนตามหลักการพัฒนาแบบองค์รวม (พระธรรมศากยวงศวิสุทธิ์, 2565) หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของ “อารยกิจ” คือเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม (Network) ซึ่งหมายถึงการเชื่อมโยงของบุคคล กลุ่มคน และองค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมภายใต้โครงสร้างที่ยืดหยุ่นและเท่าเทียม เครือข่ายทางสังคม (Social Network) แตกต่างจากกลุ่มหรือองค์กรทั่วไป เนื่องจากไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนและไม่มีการบังคับควบคุม สมาชิกแต่ละคนสามารถเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้ และความสัมพันธ์ในเครือข่ายมีความซับซ้อนกว่าการรวมกลุ่มทั่วไป

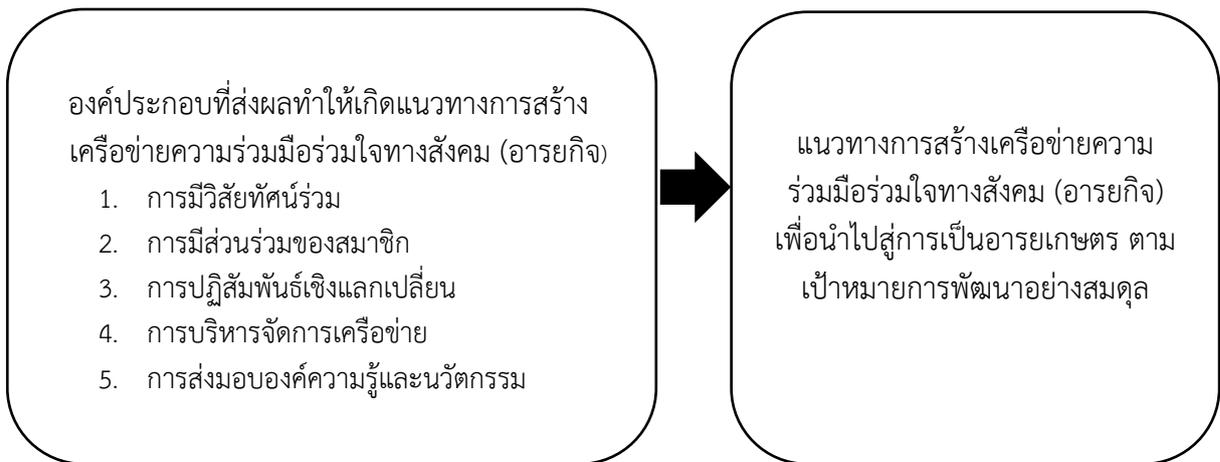
หลักการสำคัญในการบริหารเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนคือ ธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นแนวคิดการบริหารงานแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความร่วมมือ โดยแนวทางนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบเครือข่ายที่มีเสถียรภาพและส่งเสริมการพัฒนาในระยะยาว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อส่งเสริมอารยเกษตรจึงเป็นสิ่งจำเป็น งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในบริบททางสังคม โดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) และให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงองค์รวม นอกจากนี้ การวิจัยยังเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายผ่าน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สะท้อนพลวัตของความร่วมมือทางสังคม จากนั้นนำผลการศึกษามาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม (อารยกิจ) อันจะนำไปสู่การพัฒนาอารยเกษตรและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาเฉพาะองค์ประกอบที่ส่งผลทำให้เกิดแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

1.2 ศึกษาเฉพาะแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

2. ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการมีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย บุคคล ผู้นำชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสังคมและประเทศชาติ ในด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบร่วมมือร่วมใจ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดตามบุคคล ผู้นำชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสังคมและประเทศชาติ ในด้านการสร้างเครือข่ายทางสังคมแบบร่วมมือร่วมใจ โดยจะให้มีการกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในทุกมิติ และเกิดความรัดกุมในการนำเสนอผลการวิจัยโดยภาพรวม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

โครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2565 – วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2566

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มบุคคล ผู้นำชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสังคมและประเทศชาติ โดยมีผลงานโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ ด้านการประสานงานโยงโยการทำงานของกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ตามแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) ในพื้นที่ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย จำนวน 24 ราย และกลุ่มที่ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจตามแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) จำนวน 10 ราย โดยเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งการสัมภาษณ์ ในลักษณะนี้จะมีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากมีความประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายไม่จำกัดขอบเขตในการสัมภาษณ์

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในการออกแบบเครื่องมือวิจัย

3.2 ข้อมูลที่ได้รับจะถูกนำมาประมวลและจัดระเบียบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

3.3 กำหนดกรอบแนวคิดในการสัมภาษณ์ เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีทิศทางที่ชัดเจน

3.4 สร้างคำถามในการสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดและความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และหลีกเลี่ยงการชักนำจากผู้วิจัย

3.5 นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความชัดเจนและความเหมาะสมของเนื้อหา รวมถึงการจัดลำดับคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.6 ปรับแก้แบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อทดสอบความเข้าใจในคำถาม

3.7 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้ในการสัมภาษณ์จริง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

4.1.1 การถอดเสียงและบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกบันทึกและถอดเสียง (Transcription) เพื่อให้สามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้อย่างละเอียดและครบถ้วน

4.1.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หลังจากการถอดเสียงแล้ว ข้อมูลจะได้รับการตรวจสอบโดยการให้ผู้ให้ข้อมูลทบทวน (Member Checking) เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลสะท้อนข้อเท็จจริงและความถูกต้อง

4.1.3 การวิเคราะห์เนื้อหาด้วยวิธี Thematic Analysis ข้อมูลจะถูกอ่านหลายรอบเพื่อระบุแนวโน้ม รูปแบบ (Patterns) และธีมหลัก (Themes) ที่เกิดขึ้นจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูล โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สำคัญ เช่น ปัจจัยที่เอื้อต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อุปสรรคในการพัฒนาเครือข่าย และแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายให้ยั่งยืน

4.1.4 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) การสังเคราะห์แนวคิดจากข้อมูลโดยไม่อ้างอิงจากทฤษฎีล่วงหน้า และการตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

4.2.1 การบันทึกและถอดความการสนทนา การสนทนากลุ่มจะถูกบันทึกเสียงและถอดความเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแม่นยำและถูกต้อง

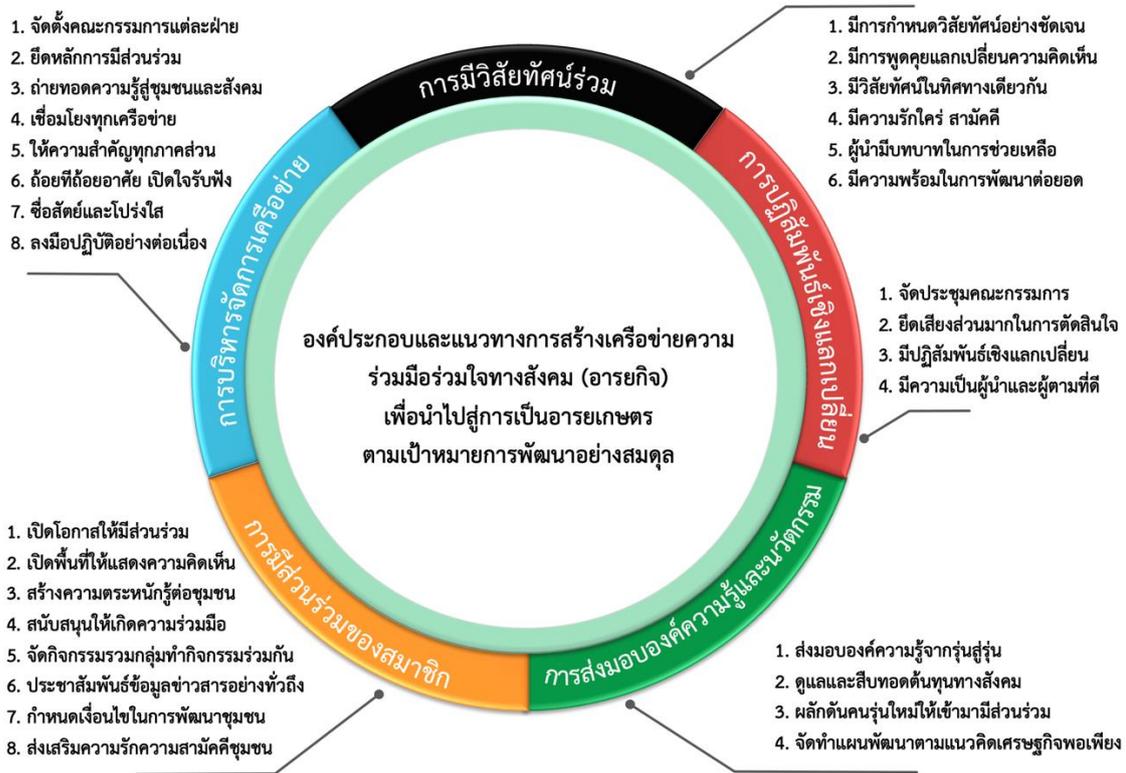
4.2.2 การตรวจสอบข้อมูลกับผู้เข้าร่วมสนทนา หลังจากการถอดความ ข้อมูลจะได้รับการตรวจสอบจากผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อยืนยันว่าข้อมูลสะท้อนมุมมองของกลุ่มได้อย่างถูกต้อง

4.2.3 การวิเคราะห์เนื้อหาแบบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thematic Analysis) การเปรียบเทียบประเด็นที่เกิดจากการสนทนากลุ่มกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเข้าใจลักษณะของปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างเครือข่าย อุปสรรคและความท้าทาย รวมถึงแนวทางในการปรับปรุงโครงสร้างเครือข่าย

4.2.4 การวิเคราะห์เชิงปฏิสัมพันธ์ (Interaction Analysis) การศึกษาและวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อเข้าใจไดนามิกของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้สามารถเห็นว่าข้อมูลที่เกิดขึ้นมาจากความเห็นพ้องของกลุ่ม หรือมีมุมมองที่ขัดแย้งกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขข้อขัดแย้งและพัฒนาเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล สามารถนำเสนอสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 องค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

1. องค์ประกอบสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล

1.1 การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Common Vision) คือ การมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและการมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างกันไป

1.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิก (All Stakeholder Participation) คือ กระบวนการมีส่วนร่วมแบบมีเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน สมาชิกในเครือข่ายควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ ในลักษณะของความเท่าเทียมกัน และในฐานะหุ้นส่วนของเครือข่ายและควรสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ

1.3 การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) คือ การทำกิจกรรมร่วมกัน รวมคิดรวมลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

1.4 การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Administration) คือ กระบวนการบริหารจัดการในภาพรวม เพื่อทำให้กลุ่มสมาชิกหรือองค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกัน มารวมตัวกันด้วยความสมัครใจ

เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมทางสังคมให้บรรลุตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเน้นมีความสัมพันธ์
แนวราบมีความเสมอภาคและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.5 การส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรม (Knowledge Transfer) คือ กระบวนการ
แบ่งปันความรู้ที่ถูกถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่ม หรือจะเป็นจากองค์กรหนึ่ง
ไปยังอีกองค์กร กล่าวคือเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปยังผู้ที่ต้องการความรู้ หรือการได้มาซึ่งความรู้
ของผู้ที่ต้องการความรู้เพื่อการดำรงคงอยู่และการพัฒนา โดยถือเป็นการรวบรวมองค์ความรู้และถ่ายทอด
ความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในการสร้างนวัตกรรมและใช้ในกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ต่อไปใน
อนาคต

**2. แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็น
อารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล**

2.1 การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Common Vision) คือการที่สมาชิกในเครือข่ายมีเป้าหมายและ
ทิศทางการพัฒนาไปในทางเดียวกัน โดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
องค์ประกอบสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ร่วม ดังนี้

2.1.1 มีกำหนดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน เครือข่ายจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สมาชิก
ทุกคนเข้าใจตรงกัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และวัดผลได้

2.1.2 มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สมาชิกควรมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล
เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ ทิศทาง และเป้าหมายร่วมกัน

2.1.3 มีวิสัยทัศน์ในทิศทางเดียวกัน สมาชิกทุกคนควรมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นไปที่การ
พัฒนาตนเอง อาชีพ และเศรษฐกิจ เพื่อให้มีชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้

2.1.4 มีความรักใคร่ สามัคคี สมาชิกในชุมชนควรมีความรักใคร่ สามัคคี พร้อมทั้งจะ
ปรับตัวและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ร่วม

2.1.5 ผู้นำมีบทบาทในการช่วยเหลือ ประชาสัมพันธ์ เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและ
ภายนอก

2.1.6 มีความพร้อมในการพัฒนาต่อยอด ชุมชนควรมีการนำทรัพยากร ความรู้
ความสามารถ ทักษะอาชีพ และภูมิปัญญาของสมาชิกมาประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อยอด

2.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิก (All Stakeholder Participation) เป็นหัวใจสำคัญใน
การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนที่มีสมาชิกมีส่วนร่วมอย่าง active จะสามารถ
บรรลุเป้าหมาย พัฒนาเศรษฐกิจ และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบสำคัญ
ของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ดังนี้

2.2.1 เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ไม่จำกัดเพศ วัย ศาสนา เชื้อชาติ หรือภูมิหลังทางสังคม

2.2.2 เปิดพื้นที่ให้เสนอความคิดเห็น จัดเวทีให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็น
แลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมวางแผนงาน ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ

2.2.3 สร้างความตระหนักรู้ต่อชุมชน ปลุกฝังให้สมาชิกมีจิตสำนึก ตระหนักถึง
ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมพัฒนา ดูแลรักษา และ
ภูมิใจในชุมชน

2.2.4 สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ ผู้นำชุมชนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เสียสละ ทุ่มเท มุ่งมั่น ยุติธรรม โปร่งใส และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2.2.5 จัดกิจกรรมรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน จัดให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมตาม ความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของสมาชิกส่งเสริมให้สมาชิกได้ใช้ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ และ ศักยภาพที่มีมาพัฒนาชุมชน

2.2.6 ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ข้อมูล ข่าวสาร แผนงาน กิจกรรม ผลลัพธ์ และความก้าวหน้าของการพัฒนาชุมชนให้สมาชิกรับทราบอย่างทั่วถึง สม่่าเสมอ เข้าใจง่าย และสามารถเข้าถึงได้สะดวก

2.2.7 กำหนดเงื่อนไขในการพัฒนาชุมชน กำหนดเงื่อนไขและสิทธิพิเศษที่ชัดเจน เป็น ธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อจูงใจ สนับสนุน และส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2.2.8 ส่งเสริมความรักความสามัคคีชุมชน ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรัก ความสามัคคี ปรองดอง เสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมแรงร่วมใจ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน สร้างบรรยากาศที่ดี เอื้อ อารมณ์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

2.3 การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนที่มีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่ดี จะมีลักษณะ ดังนี้

2.3.1 จัดประชุมคณะกรรมการ คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในการกำหนด แนวทาง ประเด็น และวาระการประชุมสมาชิก จัดประชุมล่วงหน้าเพื่อหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเตรียมความพร้อมก่อนนำเสนอต่อสมาชิก เปิดโอกาสให้คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอแนะ แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ

2.3.2 ยึดเสียงส่วนมากในการตัดสินใจ สอบถามความคิดเห็น รับฟังปัญหา และความต้องการของสมาชิกอย่างจริงจัง ด้วยความตั้งใจ ยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก แต่ควรถือหลักการมีส่วนร่วม ความเท่าเทียม และเคารพในความคิดเห็นที่ต่างต่างนำความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของสมาชิก มาพิจารณา วิเคราะห์ และหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

2.3.3 มีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน จัดตั้งพื้นที่ส่วนกลาง เช่น สวนสาธารณะ ศูนย์รวม การเรียนรู้ สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรม ฯลฯ เป็นพื้นที่สำหรับสมาชิกในชุมชนได้พบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน ทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ สร้างความคุ้นเคย ความสามัคคี และความร่วมมือ

2.3.4 มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ฉันท์ญาติมิตร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำมีวิสัยทัศน์ เสียสละ ทุ่มเท ยุติธรรม โปร่งใส และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ผู้ตามเคารพ เชื่อฟัง และร่วมมือกับผู้นำ ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนา ชุมชน

2.4 การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Administration) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ ช่วยให้เครือข่ายสามารถบรรลุเป้าหมายและขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เครือข่ายที่มีการบริหารจัดการที่ดี จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.4.1 จัดตั้งคณะกรรมการแต่ละฝ่าย มีการจัดตั้งคณะกรรมการและฝ่ายงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีหน้าที่รับผิดชอบที่แตกต่างกัน ทำงานอย่างเป็นระบบ

2.4.2 ยึดหลักการมีส่วนร่วม ยึดหลักในการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม สมาชิกทุกคนมีสิทธิมีเสียง มีโอกาสเสนอแนะความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ

2.4.3 ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนและสังคม สนับสนุนให้สมาชิกสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญา ให้กับคนในชุมชนและเครือข่ายภายนอก

2.4.4 เชื่อมโยงทุกเครือข่าย ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ครอบคลุมทุกมิติ สร้างความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาร่วมกัน

2.4.5 ให้ความสำคัญทุกภาคส่วน ชุมชนให้การต้อนรับเครือข่ายใหม่อยู่เสมอ ไม่ละทิ้งเครือข่ายเก่า สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน

2.4.6 ถ้อยทีถ้อยอาศัย เปิดใจรับฟัง ทำงานอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย เปิดใจรับฟังผู้อื่น ด้วยเหตุผล เน้นการทำงานเป็นทีม ร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

2.4.7 ซื่อสัตย์และโปร่งใส ทำงานร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างความไว้วางใจให้กับสมาชิก

2.4.8 ลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง มีความมุ่งมั่น อดทน พยายามแก้ไขปัญหาอุปสรรค

2.5 การส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรม (Knowledge Transfer) เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนที่มีการส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.1 ส่งมอบองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรจากคนในครอบครัว เครือญาติ และปราชญ์ชาวบ้าน

2.5.2 ดูแลและสืบทอดต้นทุนทางสังคม ชุมชนต้องร่วมมือกันดูแล รักษา และสืบทอดต้นทุนทางสังคมและทุนทางธรรมชาติ

2.5.3 ผลักดันคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

2.5.4 จัดทำแผนพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการศึกษารายละเอียดประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจทางสังคม (อารยกิจ) เพื่อนำไปสู่การเป็นอารยเกษตร ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุล พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญร่วมกัน 5 ด้าน ดังนี้

การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Common Vision) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานเป็นทีมที่มีความร่วมมือและร่วมใจ ในการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนที่มีบทบาทจะต้องมองเห็นเป้าหมายร่วมกัน และรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมองเห็นทิศทางและจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกัน ซึ่งจะเสริมสร้างพลังและเอกภาพในการเคลื่อนไหวของเครือข่าย และลดความขัดแย้งที่อาจเกิดจากมุมมองที่แตกต่างได้ โดยการสร้างเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์ร่วม ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิกได้รับข้อมูลและเข้าใจในทิศทาง

เดียวกัน นอกจากนี้ ผู้นำควรสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีความรักใคร่ ความสามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาอาชีพโดยใช้ต้นทุนทางสังคม เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาและยกระดับความยั่งยืนอย่างสมดุล

การมีส่วนร่วมของสมาชิก (All Stakeholder Participation) เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีความตระหนักรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง โดยสมาชิกไม่เพียงแต่เป็นส่วนเติมเต็ม แต่ทุกคนเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามบทบาทที่ได้รับมอบหมาย การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเสนอความคิดเห็น และการร่วมลงมือปฏิบัติงานช่วยให้สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อการกิจที่ได้รับ ผู้นำควรเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกด้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกคน เปิดพื้นที่และเวทีสำหรับการเสนอความคิดเห็น ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและความตระหนักรู้ในชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบการกระจายข้อมูลให้แก่สมาชิกในเครือข่ายอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (2565) ที่อธิบายการมีส่วนร่วมของสมาชิกว่าเป็น “อารยกิจ” (Partnership) หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือร่วมใจ “สร้างกรรมด้วยกัน”

การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) เน้นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม โดยยึดหลักความเท่าเทียมและการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมการเข้าใจซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนที่มีคุณภาพจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในเครือข่าย ซึ่งได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะมาจาก การพูดคุยและการตกลงร่วมกันในที่ประชุม ที่มีการใช้หลักการประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในชุมชนและก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน การจัดเวทีประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกและแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดีตามแนวคิดของพระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (2565) ที่มองการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเกิดจากจิตใจของบุคคลและนำไปสู่ “อารยสุข” หรือการแสวงหาความสุขภายในที่แท้จริง ผ่านการใช้สติปัญญาในการสร้างสังคมและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Administration) เป็นอีกด้านที่สำคัญในการส่งเสริมความยั่งยืนของชุมชน โดยการบริหารจัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งก้าวหน้า และเจริญรุ่งเรืองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการเครือข่ายส่วนใหญ่จะมีการแบ่งภารกิจหน้าที่จากบนลงล่าง โดยผู้นำชุมชนที่ได้รับการสรรหาหรือเลือกตั้งจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ หากชุมชนมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ การดำเนินงานจะสะดวกและรวดเร็ว สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการสร้างเครือข่ายในด้านนี้คือการจัดตั้งคณะกรรมการและฝ่ายงานต่างๆ อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจน โดยยึดหลักการบริหารจัดการที่มีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ชุมชน นอกจากนี้ยังต้องยึดหลักการทำงานร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์และโปร่งใส และรักษาความต่อเนื่องในการทำงาน ตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เสนอห์ จามริก (2544) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนกลางของคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ พร้อมทั้งมีการเรียนรู้และพัฒนาไปสู่เกษตรยั่งยืนที่สามารถถ่วงดุลอำนาจของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรม (Knowledge Transfer) เป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับการดำรงอยู่และความยั่งยืน โดยเป็นการแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือจากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่ง หรือจากองค์กรหนึ่งไปยังอีกองค์กรหนึ่ง กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้ที่มีความรู้สามารถถ่ายทอดให้กับผู้ที่ต้องการความรู้ เพื่อการพัฒนาและการดำรงอยู่ของตนเองและสังคม การส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรมจึงเป็นการสร้างโอกาสให้ความรู้และภูมิปัญญาได้รับการพัฒนาและปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสม หากไม่มีการส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างเหมาะสม สิ่งที่สืบทอดจากบรรพชนอาจสูญหายไปตามกาลเวลา แนวทางในการสร้างเครือข่ายด้านการส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรม คือ การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้การส่งมอบองค์ความรู้เกิดขึ้นจากรุ่นสู่รุ่น โดยผ่านการถ่ายทอดความรู้จากคนในครอบครัว เครือญาติ และปราชญ์ชาวบ้าน การบริหารจัดการองค์ความรู้และการสืบทอดทุนทางสังคมและทุนทางธรรมชาติของชุมชนมีความสำคัญ รวมถึงการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันดีงามของชุมชน การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้นคือองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การเป็น “อารยเกษตร (Sustainable Agronomy)” ซึ่งหมายถึง การพัฒนาที่สร้างความสมดุลและการปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันระหว่างมิติต่างๆ อันจะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีและมีความสุขในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ยังคงมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต โดยการสืบสาน รักษา และต่อยอดความสมดุลของการพัฒนาให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการสร้างเครือข่ายสังคมที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายสังคมในชุมชนมีความสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงและสังคมที่มีความเข้มแข็ง ดังนั้น ควรมีการจัดให้มีเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและการประชุมออนไลน์เพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงของสมาชิกในชุมชนที่อาจมีข้อจำกัดทางด้านเวลาและสถานที่

2. การพัฒนาและการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นทุนทางสังคม ควรมีการส่งมอบองค์ความรู้และนวัตกรรมจากรุ่นสู่รุ่นอันจะสามารถช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้ ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เพื่อให้ความรู้เหล่านี้สามารถปรับใช้ได้บริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนมีบทบาทในการศึกษาความรู้และนวัตกรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างฐานความรู้ที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *คู่มือการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ปิทีเอสเพรส.
- ชนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2554). *การสร้างเครือข่ายทางสังคมของเกษตรกรอีสาน* (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย).
- พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์. (2565). เราจะพัฒนาไปสู่การเป็นอารยเกษตรตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างสมดุลได้อย่างไร. เอกสารประกอบการประชุม, วัดบวรนิเวศวิหาร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2560). *การพัฒนาชุมชนและการศึกษาแบบองค์รวม: แนวทางการปฏิบัติที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: วัดธาตุทอง.
- วรรณภา ทองแดง. (2561). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้อที่ 17 “การสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. มหาวิทยาลัยพะเยา, คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2550). *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เสนห์ จามริก. (2544). *การศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ประเทศไทย).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 - 2570)*. สถาบันบัญญัติแห่งชาติ. ราชกิจจานุเบกษา.
- McFarland, D. E. (1961). *Management foundation and practices*. New York: McGraw-Hill.
- United Nations. (2018). *United Nations Partnership Framework (UNPAF) 2019–2023*. The United Nations System in Namibia.